

הכנסת העשרים וחמש

יוזם : חבר הכנסת מיכאל מרדכי ביטון

פ/25/1464

הצעת חוק משק החשמל (תיקון – איסור ניתוק חשמל לצרכן ביתי), התשפ"ג–2023

1. תיקון סעיף 17 בחוק משק החשמל, התשנ"ו–1996¹ (להלן – החוק העיקרי), בסעיף 17(ד), אחרי "או להגבילם" יבוא "לצרכן שאינו ביתי".
2. חוספת סעיפים 17 עד 17 בחוק העיקרי, אחרי סעיף 17א יבוא –

17ב. (א) בעל רישיון ספק שירות חיוני לא יפסיק, יעכב או יגביל את אספקת החשמל לצרכן ביתי, ולא יתקין מונה תשלום מראש (מת"מ) בשל אי תשלום חוב בעד אספקת חשמל, אלא בהתאם להוראות סעיפים 17ב עד 17ה.

(ב) לשם גביית חוב מצרכן ביתי רשאי בעל רישיון ספק שירות חיוני לפעול בהליך גבייה אזרחי בלבד.

(ג) בעל רישיון ספק שירות חיוני יגיע להסדר תשלום עם צרכן ביתי שיש לו חוב ומתקשה בתשלומו, על פי אמות מידה שתקבע הרשות.

(ד) בעל רישיון ספק שירות חיוני רשאי לפנות בבקשה למנהל הרשות לאשר ביצוע פעולת ניתוק אספקת חשמל לצרכן ביתי; אושרה פעולת ניתוק אספקת חשמל לצרכן ביתי בשל אי-תשלום חוב שוטף בעד אספקת חשמל, תתבצע העברתו של הצרכן למונה תשלום מראש (מת"מ) (להלן – ניתוק והעברה), ובלבד שהתקיימו כל אלה:

¹ ס"ח התשנ"ו, עמ' 208.

(1) גובה החוב השוטף שהגיע מועד פירעונו, למעט הפרשי הצמדה, מתוך יתרת החוב של הצרכן הביתי, עולה על 10,000 שקלים חדשים ;

(2) הצרכן הביתי לא שילם לבעל רישיון ספק השירות החיוני בעד אספקת חשמל בעד שלוש תקופות חיוב רצופות או בעד שלוש תקופות חיוב לסירוגין ;

(3) הצרכן הביתי לא שילם לבעל רישיון ספק השירות החיוני בעד אספקת חשמל בעד תקופת החיוב המאוחרת לפי פסקה (2), לפי העניין ;

(4) טרם חלפו 12 חודשים מהמועד האחרון שהיה על הצרכן הביתי לשלם בעד תקופת החיוב המאוחרת לפי פסקה (2), לפי העניין ;

(5) הצרכן הביתי אינו אחד מאלה :

(א) צרכן הזכאי לתשלום מופחת לפי סעיף 31א ;

(ב) צרכן המקבל קצבת אזרח ותיק לפי פרק י"א לחוק הביטוח הלאומי, התשנ"ה-1995² ;

² ס"ח התשנ"ה, עמ' 210.

(ג) צרכן ביתי העושה שימוש במכשיר רפואי חיוני המנוי באמות המידה לפי סעיף 30 ועומד בתנאיהן; הוועדה המייעצת לפי סעיף 17ג, בהתייעצות עם השר ושר הבריאות, רשאית לקבוע מכשירים רפואיים נוספים שהשימוש בהם יחשב כשימוש במכשיר רפואי חיוני לצורך סעיף זה.

(6) התקיימו אחד או יותר מאלה:

(א) הצרכן הביתי סירב למסור לבעל רישיון ספק השירות החיוני את מספר הזהות שלו וכתובת מגוריו העדכנית כפי שמופיע ברישומי רשות האוכלוסין ההגירה ומעברי הגבול;

(ב) בעל רישיון ספק השירות החיוני לא הצליח לגבות את החוב השוטף למרות מיצוי הליכי הגבייה וחלפו 30 ימים לפחות ממועד מיצוי ההליכים כאמור;

(7) בעל רישיון ספק השירות החיוני שלח לצרכן התראה בשפה פשוטה וברורה על כוונתו להעביר למנהל הרשות בקשה לאישור ביצוע פעולת ניתוק והעברה, הכוללת, בין השאר, בקשה להמציא לבעל רישיון ספק השירות החיוני מסמכים להוכחת העדר יכולתו הכלכלית לשלם את חובותיו השוטפים והמועדים לכך, וכן מידע בדבר זכותו של הצרכן להימנע מהמצאת מסמכים כאמור לבעל רישיון ספק השירות החיוני;

(8) המנהל הכללי של בעל רישיון ספק שירות חיוני (בסעיף זה – המנהל הכללי), או עובד בכיר של בעל רישיון ספק שירות חיוני שהמנהל הכללי אצל לו את סמכותו לעניין זה, סבר שהצרכן הביתי הוא בעל יכולת כלכלית מספקת לכאורה לשלם את חובו השוטף, לאחר שבחן את טענותיו וראיותיו של הצרכן הביתי, אם נמסרו לבעל רישיון ספק השירות החיוני, ובכלל זה חוות דעת שקיבל בעניינו מהמחלקה לשירותים חברתיים שברשות המקומית שהצרכן מוכר בה או מטופל בה.

(9) המנהל הכללי ינמק את החלטתו כאמור בפסקה (8) ויפרט מדוע יש לראות בצרכן הביתי בעל יכולת כלכלית מספקת לכאורה לשלם את החוב השוטף, וזאת למרות שמיצוי הליכי הגבייה לא הביא לגביית החוב השוטף; המנהל הכללי יעביר עותק מהחלטתו לחברה ולצרכן הביתי בתוך 7 ימי עסקים מהיום שבו התקבלה; המליצה הוועדה המייעצת לאשר לבעל רישיון ספק שירות חיוני לבצע פעולת ניתוק והעברה ומנהל הרשות קיבל את המלצתה, ישלח מנהל הרשות לצרכן הביתי את נימוקיו, ואת נימוקי הוועדה המייעצת.

(10) בעל רישיון ספק שירות חיוני שלח לצרכן הביתי הודעה על החלטתו כאמור בפסקה (7) ועל כוונתו לפנות למנהל הרשות בבקשה לאשר את ביצוע פעולת ניתוק והעברה.

(ה) על אף האמור בסעיף קטן (א), בעל רישיון ספק שירות חיוני רשאי לפנות בבקשה למנהל הרשות לאשר ביצוע פעולת ניתוק והעברה, אף אם סבר המנהל הכללי או עובד בכיר של בעל רישיון ספק שירות חיוני שהמנהל הכללי אצל לו את סמכותו לעניין זה, שהצרכן הביתי אינו בעל יכולת כלכלית לשלם את חובו, אם הוכח להנחת דעתו שהצרכן הביתי מנצל לרעה את האיסור לנתקו לפי חוק זה; לעניין זה, "ניצול לרעה" – צריכת חשמל מעבר לכמות מוכרת ליחידת דיור, בכפוף לכללים שתקבע הרשות לעניין זה, שסופקה לאחרים או יועדה בפועל לשימושים שאינם מטיבם ומטבעם צורכי בית של הצרכן הביתי, למעט צריכה שאינה בשליטתו של הצרכן הביתי.

(ו) לבקשה כאמור בסעיפים קטנים (א) או (ב) יצרף בעל רישיון ספק שירות חיוני את כל ההחלטות, המידע והמסמכים המצויים בידו בעניינו של הצרכן הביתי, ובכלל זה את כל האסמכתאות שעליהן הסתמך בהחלטה בעניינו.

ועדה מייעצת 17ג. (א) מנהל הרשות ימנה ועדה מייעצת שתדון בבקשות שיגיש בעל רישיון ספק שירות חיוני לפי סעיף 17ב לצורך בחינת האפשרות לאשר לבעל רישיון ספק שירות חיוני לבצע פעולת ניתוק והעברה; הוועדה המייעצת תמליץ למנהל הרשות אם לאשר בקשת בעל רישיון ספק שירות חיוני לביצוע פעולת ניתוק והעברה; שוכנעה הוועדה המייעצת שהצרכן הביתי הוא סרבן תשלום כאמור בסעיף 17ד או שהוא מנצל לרעה את האיסור לנתקו כאמור בסעיף 17ב(ב), תמליץ לאשר את בקשתו של בעל רישיון ספק שירות חיוני, ורשאית היא להמליץ על התקנת נתיך מוקטן לצמצום אספקת החשמל לצרכן הביתי חלף פעולת הניתוק.

(ב) הוועדה המייעצת תהיה בת חמישה חברים והם:

(1) שני נציגי ציבור בעלי מומחיות בתחום השירותים החברתיים, שאחד מהם עובד סוציאלי כהגדרתו בחוק העובדים הסוציאליים, התשנ"ו-1996³;

(2) נציג ציבור בעל ניסיון בתחום כלכלת המשפחה ובכלל זה בעריכת מבחני הכנסה;

(3) נציג הרשות בעל ניסיון בטיפול בפניות הציבור;

(4) נציג הרשות שהוא משפטן הכשיר לשמש שופט של בית משפט שלום.

(ג) מנהל הרשות רשאי למנות לוועדה המייעצת מרכז שאינו חבר בה.

(ד) מנהל הרשות ימנה את יושב ראש הוועדה המייעצת מבין החברים שמונו לפי פסקאות (1) ו-(2) של סעיף קטן (ב).

(ה) מנהל הרשות רשאי למנות ממלא מקום לכל אחד מחברי הוועדה המייעצת.

(ו) מנהל הרשות יפרסם הודעה על מינוי חברי הוועדה המייעצת באתר האינטרנט של הרשות.

(ז) דין חברי הוועדה המייעצת שאינם עובדי המדינה הוא כדין עובדי המדינה לענין חיקוקים אלה:

(1) חוק שירות הציבור (מתנות), התש"ס-1979⁴;

(2) חוק העונשין, התשל"ז-1977⁵ – הוראות הנוגעות לעובדי ציבור;

³ ס"ח התשנ"ו, עמ' 152.
⁴ ס"ח התש"ס, עמ' 2.
⁵ ס"ח התשל"ז, עמ' 226.

(3) פקודת הראיות [נוסח חדש],
התשל"א-1971;⁶

(4) חוק שירות המדינה (משמעת),
התשכ"ג-1963.⁷

(ח) הרשות תקבע לוועדה המייעצת כללי איסור
ניגוד עניינים וחובת גילוי, תקופת כהונה, סדרי
עבודה וכללי סודיות.

סרבן תשלום 17ד. סרבן תשלום הוא צרכן שאינו משלם את החוב
השוטף ושהוועדה המייעצת השתכנעה שהוא אחד
מאלה:

(1) צרכן ביתי, שלאחר שנמסרה לו
הודעה בשפה פשוטה וברורה, לא העביר
לידי בעל רישיון ספק שירות חיוני את מספר
הזהות שלו ואת פרטי כתובת מגוריו כפי
שמופיע ברישומי רשות האוכלוסין וההגירה
ומעברי הגבול, לצורך הפעלת הליכי גבייה
כנגדו;

(2) צרכן ביתי, שהמנהל הכללי או עובד
בכיר של בעל רישיון ספק שירות חיוני
שהמנהל הכללי אצל לו את סמכותו לעניין
זה, סבר כי הוא בעל יכולת כלכלית מספקת
לכאורה לתשלום חשבונות החשמל
השוטפים כאמור בסעיף 17ב.

⁶ דיני מדינת ישראל, התשל"א 18, עמ' 421.
⁷ ס"ח התשכ"ג, עמ' 50.

ביצוע פעולת ניתוק 17ה. (א) החליט מנהל הרשות, לאחר שקיבל את והעברה לצרכן הביתי

המלצתה של הוועדה המייעצת בעניינו של הצרכן הביתי, לאשר לספק שירות חיוני לבצע פעולת ניתוק והעברה, רשאי בעל רישיון ספק חיוני לבצע את הפעולה האמורה, ובלבד שחלפו 30 ימים מיום ששלח לצרכן הביתי הודעה בדבר החלטת מנהל הרשות; בהודעה תצוין זכות הצרכן לערור על החלטת מנהל הרשות לפי הדין, בתוך המועד הקבוע לכך, אם נקבע.

(ב) החליט בעל רישיון ספק חיוני לבצע פעולת ניתוק והעברה, יידע את המחלקה לשירותים חברתיים שנתנה חוות דעת בעניינו של הצרכן הביתי לפי סעיף 17ב על ההחלטה האמורה, 15 ימים לפחות בטרם ביצוע פעולת ניתוק והעברה.

(ג) שולם החוב במלואו, ספק השירות החיוני יחזור לספק לצרכן אספקת חשמל סדירה בהקדם האפשרי.

(ד) בעל רישיון ספק שירות חיוני יגבה מצרכן ביתי, שאושרה לגביו פעולת ניתוק והעברה, 5% מכל תשלום ששילם הצרכן הביתי עבור חשמל במונה תשלום מראש (מת"מ) לטובת כיסוי החוב שצבר."

דברי הסבר

אספקת חשמל סדירה בעידן המודרני היא זכות יסוד בסיסית שאמורה להינתן לכל אזרח בלא תלות ביכולתו לשלם. מערכות חיוניות רבות לחיים תקינים תלויות באספקת חשמל תקינה, וניתוקן עלול להביא לנזק חמור ברמה האישית, הבריאותית, החברתית והכלכלית. למרות זאת עשרות אלפי משפחות בישראל מנותקות מדי שנה מאספקת החשמל עקב אי תשלום תקין לספק.

התיקון לחוק החשמל שבוצע בשנת 2017 הסדיר במקצת את תהליך הניתוק, אך לא התמודד עם שורש הבעיה, ובעצם לא פתר אותה למשפחות שחיות מתחת לקו העוני החוות את הניתוקים הללו.

השימוש במת"מ (מונה תשלום מראש) במתכונתו הנוכחית לא מהווה פתרון לאוכלוסייה זאת, הן בשל האחוז הגבוה מהטעינה המיועד לצורך כיסוי החוב (20%), והן בשל העובדה כי משפחות החיות מתחת לקו העוני אינן בעלות אשראי מספיק אשר יאפשר להן להטעין את המכשיר כדי צורכן באופן קבוע.

בתקופת משבר הקורונה עברו רבים מאזרחי ישראל ללמוד ולעבוד מהבית, ולמדו את חשיבות רציפות

האינטרנט והמכשור החשמלי בכדי להישאר מעודכנים ולהיות מסוגלים להתחבר לחברה במהלך התקופה האמורה. במקרים בהם מנותק החשמל למשפחה נגזר על ילדי המשפחה ניתוק מהרצף הלימודי המתבצע פעמים רבות באופן מקוון. ניתוק החשמל למשפחות מביא גם לביטול בפועל של האפשרות של ההורים לעבוד או לחפש עבודה באופן מקוון.

בנושא זה ראוי לציין כי בחוק ההוצאה לפועל, התשכ"ז-1967, נקבעה רשימת מיטלטלין שאין לעקל וביניהם ציוד רפואי, כלי מטבח ובית שהם צרכים חיוניים לחייב ולבני משפחתו, ומכשירי חשמל ביתיים המיועדים לקיום בסיסי כמו מכונת כביסה, מקרר, תאורה, חימום וקירור של הבית, שכן אלו מכשירים שבלעדיהם לא ניתן לקיים חיים בכבוד. בחוק זה המחוקק גילה דעתו כי יש להקנות למכשירים אלו הגנה בחוק מפני עיקול. היות וכלל מכשירים אלו צורכים חשמל, ניתן להבין כי ניתוק החשמל מהווה פגיעה חמורה במיטלטלין שאין לעקל, ואין לראות בניתוק פעולה השונה מעיקול המכשירים עצמם.

זאת ועוד, בחודש ינואר 2022 פסק בית הדין הגבוה לצדק כי רשות החשמל תידרש לתקן את הכללים לניתוק חשמל, כך שצרכנים לא ינותקו מאספקת חשמל סדירה לביתם אם יוכיחו שהם נתונים במצב של עוני קשה או במצב בו קשיים כלכליים המשתלבים עם מצב רפואי שאינו תקין. על פי הכללים הקיימים, רק ניצולי שואה ומי שהוגדרו כ"צרכנים שאספקת חשמל חיונית להם" מטעמי בריאות, מוגנים מניתוק חשמל. בפסק הדין נכתב כי אספקת חשמל בסיסית נחשבת כיום מצרך חיוני שלא ניתן לנהל אורח חיים שגרתי בלעדיו, ולכן ההגנה על הזכות לאספקת חשמל קשורה להגנה על הזכות החוקתית לכבוד האדם. לכן, מוצע לעגן את איסור ניתוק אספקת חשמל לצרכן הביתי בחוק, ולהעביר את ניהול הגביה מולו לאמצעים האזרחיים בלבד. מוצע כי במקרים שבהם יש רצון של חברת החשמל לנתקו, יגיע עניינו של צרכן ביתי שיצבור חוב לוועדה מייעצת שתבחן את נסיבות אי אספקת השלום ואת מצבו הכלכלי של החייב, וכך תמליץ כיצד לנהוג בו. בנוסף, ההצעה מונה מספר קהלים, אשר להם אין לנתק את החשמל בשום מקרה, עקב נסיבות סוציאליות ייחודיות.

צרכן אשר יוחלט לנתק לו את החשמל לאחר התהליך, לאחר שהובהר שהוא אינו משתייך לאחד מן הקהלים המוגבלים ולאחר ייעוץ של הוועדה, יחובר למונה תשלום מראש (מת"מ) שיחברו לחשמל לאחר תשלום מראש. מתשלום זה ניתן יהיה לגבות שיעור מקסימלי של 5% על מנת לכסות את החוב שצבר. הצעת חוק זהה הונחה על שולחן הכנסת העשרים וארבע על ידי חבר הכנסת מיכאל מרדכי ביטון (פ/24/3221).

הצעת החוק זהה לפ/24/3221 ולפיכך לא נבדקה מחדש על ידי הלשכה המשפטית של הכנסת.

הוגשה ליו"ר הכנסת והסגנים
והונחה על שולחן הכנסת ביום
ט"ז בטבת התשפ"ג (09.01.2023)